

16

Sakfrågeägarskap

Begreppet sakfrågeägarskap – *issue ownership* – fick sitt stora genombrott i studiet av väljarbeteende under 1990-talet (Petrocik, 1996). Huvudidén är att partier kan vinna fler väljare genom att försöka väcka mer uppmärksamhet för sådana politiska frågor där de uppfattas ha den bästa politiken, det vill säga de frågor eller politikområden som de uppfattas ”äga”. I konkurrensen om väljarnas gunst blir det strategiskt viktigt för partier att söka vinna och vidmakthålla väljarnas förtroende för sin politik på viktiga politikområden – och då främst just precis de områden som många väljare för närvarande tycker är särskilt viktiga. Ett parti som äger (uppfattas vara bäst på) en fråga som hamnar högt på den politiska dagordningen och väger tungt in i väljarnas beslutskalkyler har möjlighet att vinna många väljare under en valrörelse (se Stubager, 2018).

I de svenska valundersökningarna introducerades frågor om väljarnas bedömningar av partiernas politik på olika områden redan 1979 (Pederby, 2020; Martinsson, 2009). I Sören Holmbergs bok *Svenska väljare* (1981) användes väljarbedömningarna för att identifiera och analysera betydelsen av partiernas så kallade hemmaplans- och bortaplansfrågor. Frågorna om vilka partier som har bra respektive dålig politik är helt öppna och har ställts för ett mycket stort antal frågeområden under perioden 1979–2022 och är ett rikt datamaterial för alla som vill kartlägga vilken partipolitik som de svenska väljarna har uppskattat och vilken partipolitik de svenska väljarna varit kritiska mot under de senaste fyrtio åren. Som historiska källor är den här typen av samtidiga väljarbedömningar värdefulla, särskilt när det uppstår debatter om vad väljarna egentligen har tyckt om den förda politiken under olika tidsperioder (se t ex Demker, 2024).

Grundfrågan vi ställer till väljarna är ”Vilka partier tycker du har en bra politik och vilka partier tycker du har en dålig politik på följande områden?”. I tabellen 16.1 inleder vi med att redovisa andelen väljare som överhuvudtaget förmår eller vill nämna något eller några partier som havande en bra eller dålig politik i samband med valet 2022. Vi vet från tidigare studier att väljare oftast tycker bäst om det egna partiets politik och ger ofta och gärna sitt eget favoritparti ett bra betyg oavsett politikområde. Det är därför inte så konstigt att stora partier omnämns oftast. I genomsnitt spontannämns Socialdemokraterna av 35,7 procent av väljarna och Moderaterna av 34,3 procent av väljarna. Mindre mittenpartier som Liberalerna eller Centerpartiet får betydligt färre spontana omnämningar (13,4 respektive 15,6 procent). Småpartiernas skattningar ligger dock högre än deras valresultat, vilket vittnar om att deras politik kan uppfattas som bra även bland väljare utanför de egna lederna.

För vissa politikområden är fler väljare beredda att nämna ett parti som havande bra eller dålig politik. Det handlar om områden där många väljare uppenbarligen har anledning att associera till partiernas politik och där många väljare har

haft anledning att skaffa sig kristalliserade åsikter om sakpolitiken. Dessa associationer mellan specifika partier och specifika politikområden byggs av allt att döma upp genom långsiktigt och idogt opinionsbildning från partiets sida. Men associationerna bör också kunna stärkas eller försvagas under intensiva valrörelser som en följd av partiernas prestationer och kampanjbudskap. Nummer ett bland de politikområden som flest väljare hade en uppfattning om 2022 är området *invandring och flyktingar* (29,8 procent), följt av *lag och ordning* (27,6 procent) och *jämställdhet mellan män och kvinnor* (26,4 procent). I andra änden av rangordningen hittar vi *Covid-19*, *bostadsmarknad* och *pensioner* som är politikområden där relativt sett färre väljare fann anledning att ventilera en spontan uppfattning om partiets politik (15,8, 20,1 respektive 20,8 procent omnämmanden).

Tabell 16.1 Andel väljare som har en uppfattning (bra eller dålig) om partiernas politik på 18 olika områden (procent)

Politikområde	V	MP	S	C	L	KD	M	SD	Medel	Antal
Invandring och flyktingar	31	30	33	21	13	21	31	58	29,8	5 082
Lag och ordning	29	25	35	13	11	21	42	45	27,6	5 082
Jämställdhet mellan män och kvinnor	30	21	38	17	17	25	24	39	26,4	1 508
Sysselsättning	31	24	43	16	13	17	42	24	26,3	5 082
Svensk ekonomi	30	26	41	14	12	17	44	24	26,0	5 082
Energipolitik	22	38	30	15	13	19	40	31	26,0	2 074
Klimat och miljö	18	49	24	20	11	18	31	36	25,9	5 082
Skola och utbildning	27	20	39	13	35	19	31	23	25,9	5 082
Skattefrågor	34	21	39	12	12	17	48	21	25,5	3 582
Sjukvård	24	17	42	13	14	32	32	21	24,4	5 082
Aldreomsorg	24	18	40	15	14	30	28	26	24,4	1 508
Försvar	32	23	35	10	14	15	43	21	24,1	1 508
Glesbygdsfrågor	17	22	24	43	10	19	27	25	23,4	1 508
Företagens villkor	34	20	27	19	13	13	43	16	23,1	2 074
Utrikes och säkerhetsfrågor	28	19	41	10	11	11	34	24	22,3	1 500
Pensioner	25	15	38	11	10	16	28	23	20,8	1 500
Bostadsmarknad	26	15	33	12	13	14	32	16	20,1	1 500
Covid-19	11	13	41	7	6	11	17	20	15,8	2 074
Medelvärde (samtliga)	26,3	23,1	35,7	15,6	13,4	18,6	34,3	27,4		
Medelvärde (exklusive Covid-19)	27,2	23,7	35,4	16,1	13,9	19,1	35,3	27,8		

Källa: Valundersökningen 2022, etapp A och etapp B.

Kommentar: Frågan lyder "Vilka partier tycker du har en bra politik och vilka partier tycker du har en dålig politik på följande områden? Använd gärna förkortningar för partinamnen". För varje politikområde lämnas en ruta där respondenten kan fylla i vilket eller vilka partier de tycker har en bra politik och en ruta där respondenten kan fylla i vilket eller vilka partier de tycker har en dålig politik. Resultaten är viktade. Antalet svars personer varierar mellan olika områden eftersom olika stor andel fått besvara frågorna beroende på vilken etapp av undersökningen som de varit utvalda att delta i. Det parti som fått högst andel omnämmanden på olika frågeområden har markerats med en ram.

Den nogräknade noterar en liten diskrepans mellan begreppet sakfrågeägarskap och hur vi formulerat frågorna i valundersökningarna. I litteraturen har ett parti sakfrågeägarskap om det uppfattas vara *bäst* på ett område. Men i valundersökningarna frågar vi om bra och dålig politik. De svarande har möjlighet att tycka att fler partier än ett har en bra respektive dålig politik på olika områden. På aggregerad nivå kan man dock kora vilket parti som uppfattas som bäst i väljarkåren som helhet.

I tabell 16.2 analyserar vi först vilka partier som på de olika områdena har omnämnts i kategorin *bra politik*, en operationalisering som möjligen ligger närmare begreppet sakfrågeägarskap. Resultaten visar andelen väljare som tycker att partiet har en bra politik. Eftersom sakfrågeägarskapet sällan skiftar mellan partier (jfr Holmberg m fl, 2023; Martinsson m fl, 2013) bjuder resultaten inte på några stora överraskningar: Här är det de stora partierna som i kraft av många anhängare har möjlighet att nå höga andelar som tycker om deras politik. Socialdemokraterna uppfattas ha den bästa politiken i åtta av arton omfrågade politikområden. Socialdemokraternas försprång till andra partier är som störst när det gäller områdena *äldreomsorgen* (28 procent), *sjukvården* (30 procent), *Covid-19* (32 procent), *pensioner* (25 procent) och *jämställdhet mellan män och kvinnor* (33 procent).

Den svenska väljarkåren 2022 uppfattar att Moderaterna har bäst politik på sex av de arton omfrågade. Hit hör *försvar* (35 procent), *lag och ordning* (32 procent), *energi* (29 procent), *skattefrågor* (35 procent) och *företagens villkor* (33 procent). Flera av dessa frågeområden är klassiska hemmaplansfrågor för högerpartier och konservativa partier, inte bara i Sverige utan även i andra liknande länder (Seeberg, 2017).

Tabell 16.2 Andel väljare som spontant nämner att partier har en bra politik på 18 olika områden, 2022 (procent).

Politikområde	V	MP	S	C	L	KD	M	SD	Medel	Antal
Invandring och flyktingar	9	6	20	9	7	10	20	27	13,5	5 082
Lag och ordning	6	3	20	5	7	12	32	28	14,1	5 082
Jämställdhet mellan män och kvinnor	21	11	33	12	13	10	12	6	14,8	1 508
Sysselsättning	9	3	32	10	8	9	30	9	13,8	5 082
Svensk ekonomi	5	2	31	7	8	9	33	9	13,0	5 082
Energipolitik	6	10	18	8	9	11	29	15	13,3	2 074
Klimat och miljö	8	28	17	14	6	7	16	9	13,1	5 082
Skola och utbildning	10	4	26	6	27	9	16	8	13,3	5 082
Skattefrågor	9	3	25	6	7	8	31	9	12,3	3 582
Sjukvård	13	4	30	6	8	21	13	8	12,9	5 082
Äldreomsorg	14	4	28	8	8	19	11	11	12,9	1 508
Försvar	4	2	27	6	10	9	35	10	12,9	1 500
Glesbygdsfrågor	6	5	15	35	5	9	9	12	12,0	1 508
Företagens villkor	4	2	17	15	9	8	36	7	12,3	2 074
Utrikes och säkerhetsfrågor	4	2	32	5	7	6	28	8	11,5	1 500
Pensioner	14	3	25	5	6	10	14	13	11,3	1 500
Bostadsmarknad	11	3	21	6	8	7	17	6	9,9	1 500
Covid-19	4	3	32	4	3	6	11	5	8,5	2 074
Medelvärde (samtliga)	8,7	5,4	24,9	9,3	8,7	10,0	21,8	11,1		
Medelvärde (exklusive Covid-19)	9,0	5,6	24,5	9,6	9,0	10,2	22,5	11,5		

Källa: Valundersökningen 2022, etapp A och etapp B.

Kommentar: Frågan lyder "Vilka partier tycker du har en bra politik och vilka partier tycker du har en dålig politik på följande områden? Använd gärna förkortningar för partinamnen". För varje politikområde lämnas en ruta där respondenten kan fylla i vilket eller vilka partier de tycker har en bra politik och en ruta där respondenten kan fylla i vilket eller vilka partier de tycker har en dålig politik. Resultaten är viktade. Partier som uppfattats ha den bästa politiken (störst andel 'bra politik') har markerats med fet stil i tabellen.

Övriga partier avgår med 'segern' på blott tre sakområden 2022. Centerpartiet uppfattas som vanligt ha den bästa politiken på området *glesbygdsfrågor* (35 procent), Miljöpartiet uppfattas ha den bästa politiken på området *klimat och miljö* (28 procent) och Sverigedemokraterna uppfattas vara bäst på området *invandring och flyktingar* (27 procent). Liberalerna uppskattas mest i partiets paradgren *skola och utbildning* (27 procent) men här är avståndet ned till Socialdemokraterna inte statistiskt signifikant, vilket betyder att kampen om sakfrågeägarskapet i skolfrågorna var oavgjord mellan S och L 2022. Och Vänsterpartiet och Kristdemokraterna är inte ens nära att vara bäst på något av de undersökta områdena.

Unikt för valundersökningarna är att vi samtidigt ber väljarna uppge vilka partier de tycker har en *dålig politik* på olika områden. Frågeformatet tar mycket utrymme men dess stora fördel är att vi kan få grepp om hur balansen mellan bra/dålig politik ser ut, något som ligger nära idén om att väljarna använder kompensatoriska beslutsregler för sina besluts kalkyler – att ett parti upplevs bedriva dålig politik på ett område kan kompenseras av att partiet bedriver bra politik på ett annat (jfr kapitel 24).

I tabell 16.3 har vi beräknat ett balansmått för alla politikområden och alla partier. Balansmättet visar andelen väljare som tycker partiet har en bra politik minus andelen väljare som tycker partiet har en dålig politik. Balansmättet gör det lätt att se vilka partiers politik som den svenska väljarkåren uppskattar, men man måste också vara medveten om att många partier inte omnämns alls när vi frågar om vilka partier som har en bra eller dålig politik. Mittenkategorin är stor vilket gör att det är relativt svårt för framför allt mindre partier att nå höga negativa eller positiva balansmått. Bäst är därför att i huvudsak ägna analysen åt jämförelser parti-för-parti, det vill säga kolumn för kolumn i tabellen 16.3 (för historiska jämförelser tillbaka till 1979, se Pederby (2020)).

I väljarkåren som helhet uppskattas Vänsterpartiet främst för sin politik på området *jämställdhet mellan män och kvinnor* (+11,3). På tre-i-topplistan hittar vi också områdena *pensioner* (+3,6) och *äldreomsorg* (+3,5). Vänsterpartiets sämsta grenar är *företagens villkor* (-25,8), *försvarsfrågor* (-24,0) och *svensk ekonomi* (-19,9).

Miljöpartiets paradgren är inte oväntat miljöfrågorna (+7,0). Partiets politik bedöms övervägande positivt också när det gäller *jämställdhet mellan män och kvinnor* (+0,4) men inte något ytterligare politikområden når över nollpunkten. På 16 områden av 18 uppfattas Miljöpartiets politik som övervägande dålig. Allra sämst bedöms Miljöpartiet när det gäller *svensk ekonomi* (-21,2), *lag och ordning* (-19,2) och *energipolitik* (-19,0).

Socialdemokraterna bedömdes mest positivt när det gäller *jämställdhet* (+27,4), *utrikes- och säkerhetsfrågor* (+23,5) och *Covid-19* (+22,1). Det är sannolikt att dessa områden fick en särskild uppskattning på grund av krishanteringen under pandemin och i samband med Rysslands invasion av Ukraina, något som vi sett tydligt i andra bedömningar av den S-ledda regeringens prestationer under mandatperioden. Socialdemokraternas politik bedöms övervägande positiv på samtliga områden, vilket beror på partiets generella popularitet i kombination med att partiet har många övertygade anhängare. Ska man peka på någon relativ akilleshäla i samband med 2022 års val så är det i så fall *lag och ordning* (+4,4), *glesbygdsfrågor* (+5,1) och *energipolitik* (+5,9).

Går vi vidare till Centerpartiet är *glesbygdsfrågor* (+28,0), *företagens villkor* (+10,3) och *klimat och miljö* (+7,9) de tre områden där partiets politik uppskattas mest. Centerpartiets politik på områdena invandring och flyktingar (-2,9), lag och ordning (-2,2) och pensioner (-1,6) bedömdes som övervägande negativt av väljarkåren som helhet.

Turen går vidare till mitten-högerpartierna och Liberalerna. Paradgrenen är som vanligt *skola och utbildning* där Liberalernas politik bedöms som övervägande bra: ett värde på +18,9 är högt givet partiets relativa litenhet. Avståndet ned till andraplatsen *jämställdhet mellan män och kvinnor* (+9,9) och *företagens villkor* (+6,1) är relativt stort. Liberalernas politik bedöms vara sämst på områdena *pensioner* (+0,8), *Covid-19* (+0,2) och *glesbygdsfrågor* (-0,3).

Tabell 16.3 Balansmått (bra-dålig) för partiernas politik på 18 områden för hela väljarkåren, 2022 (procentenheters skillnad).

Politikområde	Balans mellan bra-dålig politik i hela väljarkåren 2022							
	V	MP	S	C	L	KD	M	SD
Invandring och flyktingar	-12,7	-17,7	+7,5	-2,9	+2,2	-0,2	+9,5	-3,8
Lag och ordning	-17,6	-19,2	+4,4	-2,2	+2,6	+2,6	+21,8	+10,0
Jämställdhet mellan män och kvinnor	+11,3	+0,4	+27,4	+7,5	+9,9	-4,4	+0,9	-26,0
Sysselsättning	-14,2	-17,7	+20,5	+3,7	+3,4	+0,8	+18,4	-5,5
Svensk ekonomi	-19,9	-21,2	+21,1	+1,2	+3,5	+0,9	+22,3	-5,9
Energipolitik	-10,4	-19,0	+5,9	+1,2	+3,8	+2,5	+17,0	-0,8
Klimat och miljö	-1,5	+7,0	+9,5	+7,9	+1,0	-3,6	+0,8	-18,7
Skola och utbildning	-7,3	-11,7	+12,9	-0,9	+18,9	-1,6	+2,2	-6,4
Skattefrågor	-16,6	-14,2	+10,8	+1,2	+2,6	-0,4	+13,1	-2,8
Sjukvård	+1,3	-9,5	+18,1	-0,1	+2,2	+9,9	-5,9	-5,6
Äldreomsorg	+3,5	-9,4	+16,9	+1,5	+3,1	+8,6	-5,6	-5,2
Försvar	-24,0	-18,6	+18,9	+0,6	+5,8	+2,8	+28,5	-0,8
Glesbygdsfrågor	-4,7	-11,0	+5,1	+28,0	-0,3	-0,1	-8,9	-1,9
Företagens villkor	-25,8	-16,2	+6,9	+10,3	+6,1	+3,3	+30,0	-1,6
Utrikes och säkerhetsfrågor	-20,7	-14,7	+23,5	-0,6	+4,0	-0,1	+22,7	-9,0
Pensioner	+3,6	-8,5	+12,0	-1,6	+0,8	+3,9	-0,1	+3,2
Bostadsmarknad	-3,9	-9,9	+9,1	-0,4	+1,8	-0,2	+2,3	-4,8
Covid-19	-2,8	-7,7	+22,1	+0,8	+0,2	+0,8	+4,6	-9,7

Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Resultaten visar för varje parti och område andelen väljare som omnämner partiets politik som bra minus andelen som omnämner partiets politik som dålig. Minussiffror visar övervikt för dålig politik och plussiffror visar en övervikt för bra politik. Resultaten har viktats efter det officiella valresultatet. Antalet svarande varierar mellan 2136 och 6714 för de olika områdena.

Kristdemokraternas främsta område är sjukvården där det finns en tydlig övervikt för bra politik (+9,9). Även *äldreomsorg* (8,6) och *pensioner* (+3,9) kvalar in som Kristdemokraternas tre bästa politikområden enligt väljarna. Bedömningarna är på minussidan när det gäller *jämställdhet* (-4,4), *klimat och miljö* (-3,6) och *skola och utbildning* (-1,6).

Moderaterna har sina största tillgångar när det gäller företagens villkor (+30,0), försvarsfrågor (+28,5) och svensk ekonomi (+22,3). Partiets politik bedöms mest

negativt på områdena glesbygdsfrågor (-8,9), sjukvård (-5,9) och äldreomsorg (-5,6).

Sverigedemokraterna har, i likhet med det betydligt mindre Miljöpartiet, få politikområden som når över nollstrecket. Endast på två av arton politikområden har Sverigedemokraterna övervägande bra politik enligt väljarna: lag och ordning (+10,0) och pensioner (+3,2). Vill man få till en tre i topp-lista kan man om man vill lägga till försvarsfrågor och energipolitik som båda får -0,8. De tre politikområden där SDs politik får sämst betyg av väljarna är jämställdhet mellan män och kvinnor (-26,0), klimat och miljö (-18,7) samt Covid-19 (-9,7). Värt att notera här är att bland väljarna som helhet bedöms Sverigedemokraternas politik på området *invandring och flyktingar* som övervägande dålig (-3,8) även i samband med valet 2022.

Resultaten i tabellen 16.3 kan användas för att resonera vidare kring i vilken utsträckning partierna i de båda tilltänkta regeringsunderlagen egentligen hjälpte eller stälpte i dragkampen mellan Andersson och Kristersson i den täta valrörelsen 2022. Det gäller särskilt när vi vet vilka sakfrågor som kom att bli de mest omdiskuterade och som stod högt på dagordningen i medialrörelsen och bland väljarna (jfr kapitel 8). Bedömningarna av mitten-vänsterpartiernas politik på tunga områden som *lag och ordning*, *invandring* och *energi* är så pass svaga att inte ens många mitten-vänsterväljare kan ha varit särskilt förtjusta i den förda politiken.

Den iakttagelsen kan vara viktig för förståelsen om vad som hände i 2022 års val. Vi kan gå vidare genom att näranalysa politikbetygen parti-för-parti igen men nu enbart för partiernas egna väljare (se tabellen 16.4). Vilket betyg satte väljarna på *sitt eget partis politik* på olika områden vid valet 2022?

Tabellen visar i huvudsak positiva balansmått, vilket ju inte är så konstigt eftersom det är det egna partiets politik som bedöms. En huvudanledning till varför man röstar på ett parti är ju att man uppskattar partiets politik, kanske inte i alla delar men i huvudsak. Det finns ändå intressanta nyanser att plocka upp. Partiväljarna är nämligen inte lika helgjutet nöjda med sitt eget partis politik på alla områden. Det finns en spännande variation i bedömningarna att botanisera i, en variation som troligen har sin främsta grund i hur starkt partiet prioriterar olika politikområden och vilka partibudskap som torgförs.

Den första iakttagelsen gäller variationen mellan partier. Det visar sig att Vänsterpartiets, Socialdemokraternas och Moderaternas väljare överlag är mest nöjda med det egna partiets politik. Genomsnittsovervikten för bra politik ligger omkring +45 för dessa tre partier. Andra partiers väljare är mer ljumna i sina sammanfattande betyg på det egna partiets politik. Minst nöjda är Miljöpartiets väljare med snittvärdet +26,7.

Överensstämmelsen mellan väljarkårens och partiväljarnas bedömningar av vad partierna är bra respektive dåliga på är inte särskilt imponerande. Korrelationen mellan bedömningarna är relativt blygsamma (Pearsons $r=.55$). Toppfrågorna är visserligen likartade när vi tillfrågar partiets egna väljare om styrkeområdena. Exempelvis tycker Vänsterpartiets egna väljare V är bäst på jämställdhet, MP-väljarna tycker att MP är bäst på miljöfrågor, S-väljarna att S är bäst på sysselsättning och svensk ekonomi, Centerpartiets väljare att C är bäst på glesbygdsfrågor, Liberalernas väljare att L är bäst på skola och utbildning, Kristdemokraternas väljare att KD är bäst på sjukvårdsfrågor, Moderaternas väljare att M är bäst på svensk

ekonomi och Sverigedemokraternas väljare att SD är bäst på invandring- och flyktingpolitik. Så långt inga stora överraskningar, alltså.

Mer spännande är det i så fall att lyfta fram de största avvikelserna i bedömningar mellan väljarkårens och partiernas egna väljare. En sådan jämförelse visar att de största relativa avvikelserna handlar om frågan om invandring och flyktingar. Partiernas egna väljare är i allmänhet mer förtjusta i det egna partiets politik på området än vad väljarkåren som helhet är. Det är förstås inget konstigt men vittnar om att frågan är starkare politiserad än många andra frågor. På liknande sätt är partiernas politik på området brottsbekämpning och energipolitik avsevärt mer populärt bland partiets egna väljare än i väljarkåren som helhet.

Tabell 16.4 Balansmått (bra-dålig) för partiernas politik på 18 områden bland partiernas egna väljare, 2022 (procentenheters skillnad).

Politikområde	Balans mellan bra-dålig politik bland partiernas egna väljare 2022							
	V-väljare om V	MP-väljare om MP	S-väljare om S	C-väljare om C	L-väljare om L	KD-väljare om KD	M-väljare om M	SD-väljare om SD
Invandring och flyktingar	+51,0	+36,7	+41,6	+35,8	+34,8	+43,5	+50,2	+71,3
Lag och ordning	+38,9	+18,4	+38,0	+23,6	+28,7	+39,3	+61,3	+66,0
Jämställdhet m män/kv	+63,8	+57,0	+51,2	+33,8	+32,2	+32,5	+26,2	+21,1
Sysselsättning	+50,7	+19,6	+57,6	+36,6	+38,4	+35,2	+63,0	+34,0
Svensk ekonomi	+41,5	+14,2	+57,6	+29,4	+36,6	+30,7	+67,0	+30,9
Energipolitik	+40,9	+52,3	+39,2	+41,2	+43,0	+43,9	+62,0	+42,3
Klimat och miljö	+49,3	+80,6	+32,5	+40,8	+27,6	+28,3	+35,2	+28,0
Skola och utbildning	+56,1	+31,1	+48,0	+20,4	+59,1	+33,8	+35,6	+28,1
Skattefrågor	+54,7	+26,0	+50,4	+28,0	+37,8	+31,0	+63,7	+31,5
Sjukvård	+62,0	+21,7	+47,5	+22,1	+25,5	+52,4	+26,9	+24,7
Äldreomsorg	+55,3	+25,2	+48,2	+21,8	+26,7	+42,5	+26,2	+32,6
Försvar	+28,7	+6,4	+50,1	+22,4	+24,0	+32,2	+59,5	+30,8
Glesbygdsfrågor	+30,9	+27,1	+23,6	+54,9	+16,7	+30,0	+13,1	+37,2
Företagens villkor	+28,9	+14,8	+31,5	+41,2	+37,7	+30,9	+64,0	+24,1
Utrikes och säkerhetsfrågor	+31,9	+5,6	+52,8	+21,6	+28,0	+21,8	+52,9	+29,4
Pensioner	+61,7	+16,0	+42,2	+20,7	+25,3	+29,9	+30,5	+40,7
Bostadsmarknad	+55,3	+16,0	+40,4	+18,1	+25,3	+26,4	+38,6	+17,3
Covid-19	+23,5	+12,3	+46,6	+18,3	+11,4	+19,5	+25,7	+16,8
Partiets snitt 18 områden	+45,8	+26,7	+44,4	+29,5	+31,0	+33,5	+44,5	+33,7

Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Resultaten visar för varje parti och område andelen av partiets egna väljare som omnämner partiets politik som bra minus andelen som omnämner partiets politik som dålig. Minussiffror visar övervikt för dålig politik och plussiffror visar en övervikt för bra politik. Resultaten har viktats efter det officiella valresultatet. Antalet svarande varierar mellan 75 och 1742 för de olika områden-partigrupperna.

Analyserar vi sakfrågeägarskap blockvis (se tabell 16.5) kan vi uttala oss mer bestämt om vilka sakfrågor som var hemmaplansfrågor för mitten-vänsterpartierna och vilka sakfrågor som var hemmaplansfrågor för mitten-högerpartierna vid valet 2022. Vi har beräknat ett medelvärde för andelen bra politik för de fyra partier som ingår i respektive blocken. I tabellen har vi sedan räknat ut om det är fördel för mitten-vänsterpartierna eller mitten-högerpartierna på det aktuella området.

Enligt den svenska väljarkåren uppfattades Magdalena Anderssons regeringsunderlag ha en bättre politik främst på områdena *jämställdhet mellan män och kvinnor* (övertikt 9,5), *klimat och miljö* (8,0) och *glesbygdsfrågor* (7,3). För mitten-högerpartierna är övervikten allra störst för *lag och ordning* (8,3), följt av *försvar* (4,5) och *företagande* (3,7).

De två potentiella regeringsunderlag som stod mot varandra i valet 2022 hade övertag på varandra på distinkta politikområden. Brottsbekämpningen, invandringen och energin var tillgångar för mitten-högerpartierna medan miljö, jämställdhet och flera av välfärdsområdena var tillgångar för mitten-vänsterpartierna. Resultaten är inte särskilt överraskande eftersom partiers sakfrågeägarskap oftast är mycket stabila över tid. Men de tjänar som ett slags påminnelse om att moderna valrörelser utvecklar sig till en kamp om vilka frågor som ska diskuteras. Blandningen av sakfrågor är avgörande för partiers möjligheter att vinna väljare.

I en förklaring till varför valet slutade med ett regeringsskifte är det nödvändigt att även analysera *hur viktiga* olika frågeområden var för väljarna. Det räcker inte med att partierna uppfattas ha en bra politik på området. Ska sakfrågeägarskap resultera i fler röster från väljare behöver dagordningen vara gynnsam: Många väljare måste tycka att frågan är viktig för dem. Det krävs ett samspel mellan politikbedömningar och viktighetsbedömningar (se Oscarsson & Holmberg, 2004). Det har potentiellt en mindre betydelse för valutgången om ett parti eller ett block uppfattas ha en bra politik på områden som ändå inte uppmärksammas i valrörelsen eller som relativt få väljare bryr sig mycket om. Omvänt kan det vara särskilt skadligt för ett partis chanser att vinna väljare om partiet uppfattas ha en dålig politik på ett område som diskuteras mycket under en valrörelse.

Tabell 16.5 Blockjämförelse av sakfrågeägarskap, 2022 (procent).

Politikområde	(a)	(b)	(c)	(d)
	Medelvärde V, MP, S, C	Medelvärde L, KD, M, SD	Övertikt V-MP-S-C	Övertikt L-KD-M-SD
Jämställdhet	18,5	9,0	9,5	
Klimat och miljö	16,0	8,0	8,0	
Glesbygd	14,8	7,5	7,3	
Covid-19	10,8	5,3	5,5	
Aldreomsorg	13,3	10,5	2,8	
Sjukvård	12,8	10,5	2,3	
Pensioner	11,0	8,8	2,2	
Bostadsmarknad	9,5	8,0	1,5	
Sysselsättning	13,0	12,3	0,7	
Skatter	11,3	11,8		0,5
Utrikes	9,8	10,3		0,5
Svensk ekonomi	11,3	12,5		1,2
Utbildning	11,3	12,8		1,5
Energi	11,0	13,5		2,5
Invandring och flyktingar	11,3	14,0		2,7
Företag	9,8	13,5		3,7
Försvar	9,0	13,5		4,5
Lag och ordning	8,5	16,8		8,3

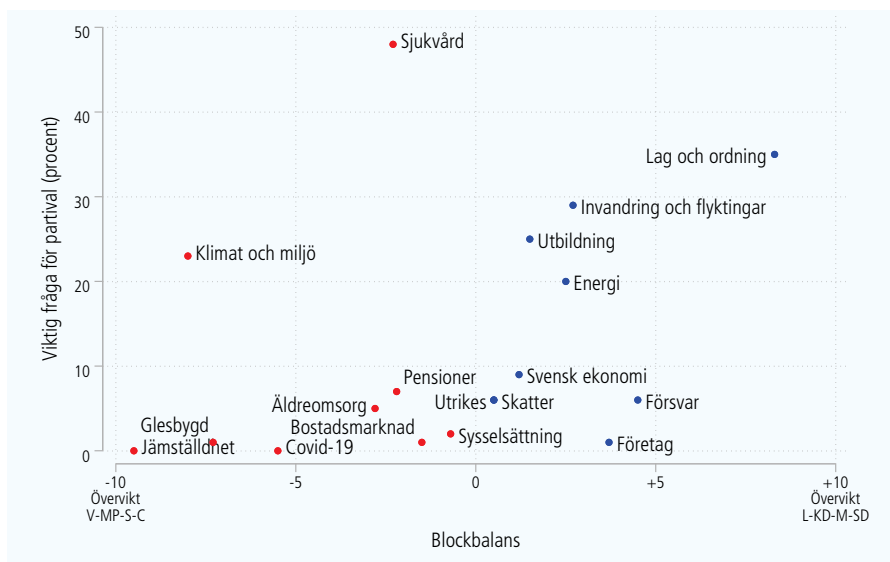
Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: I tabellen har vi beräknat ett medelvärde för balansen mellan bra och dålig politik för samtliga fyra mitten-vänsterpartier (kolumn a) och sedan gjort samma sak för de fyra mitten-högerpartierna (b). I kolumnen (c) har vi rangordnat de frågor där mitten-vänsterpartierna hade genomsnittligt övervägande positiva bedömningar av politiken bland väljarna i 2022 års val. I kolumnen (d) återfinns motsvarande information för de frågor där det var övervägande positiva bedömningar av mitten-högerpartiernas politik.

För att understryka betydelsen av att uppfattas vara bra i frågor som står högt på dagordningen har vi tagit fram ett punktdiagram som visar hur balansen mellan mitten-vänsterpartierna och mitten-högerpartierna (x-axeln) står i relation till varje frågeområdes plats på dagordningen (y-axeln). Frågornas viktighet bygger på våra analyser av väljarnas egna bedömningar av deras betydelse för partivalet. Det råder inte perfekt överensstämmelse mellan den klassificering av frågeområden som använts i analyser av valrörelseagendan och analyser av sakfrågeägarskap. Vi har parat ihop dem så gott det går, och i några fall använder vi flera olika sätt att para ihop.

Resultaten illustrerar på ett tydligt sätt att mitten-högerpartierna uppfattades ha en övervägande bra politik på frågor som många väljare tyckte var viktiga för partivalet (figur 16.1). Det handlar framför allt om brottslighet, energi och invandring, men även skola och utbildning där mitten-högerpartiernas politik bedömdes positivt samtidigt som frågorna låg högt på agendan. Enligt de teorier som lyfter fram sakfrågeägarskap är detta en mycket gynnsam situation för att vinna väljare.

Figur 16.1 Blockjämförelse av sakfrågeägarskap och andel väljare som uppfattat frågan som viktig för partivalet, 2022 (balansmått, procent)

Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Figurens x-axel visar blockbalansen från tabellen 16.5 med mitten-vänsterpartiernas hemmaplansfrågor (röda prickar) till vänster) och mitten-högerpartiernas hemmaplansfrågor (blå prickar) till höger i figuren. Minussiffror betyder alltså att V-MP-S-C uppfattades ha en bättre politik på området än L-KD-M-SD. Plussiffror betyder att L-KD-M-SD uppfattades ha en bättre politik på området än V-MP-S-C. Y-axeln visar hur högt på dagordningen frågorna befann sig på viktiga frågor. Matchningen mellan kategorier och sakfrågor är inte perfekt. Politikområdena har matchats enligt följande: Jämställdhet - Jämställdhet, Klimat och miljö - Miljö, Glesbygd - Jordbruk, Äldreomsorg - Äldreomsorg, Sjukvård - Sjukvård/Välfärd, Pensioner - Pensioner, Bostadsmarknad - Bostäder, Sysselsättning - Sysselsättning, Skatter - Skatter, Utrikes - Svensk utrikespolitik, Svensk ekonomi - Ekonomi, Utbildning - Utbildning, Invandring och flyktingar - Invandring/Flyktingar, Företag - Näringsliv, Försvar - Fred/Försvar, Lag och ordning - Brottsbekämpning, Covid 19 - Covid 19.

Mitten-vänsterpartiernas sjukvårdspolitik bedömdes som något bättre än mitten-högerpartiernas, och frågan om sjukvård var också allra högst på dagordningen i det svenska riksdagsvalet 2022. Det borde betyda att sjukvårdsfrågorna var en tillgång för team Andersson under valrörelsen. Även klimat- och miljöfrågorna och äldreomsorg var tydliga hemmaplansfrågor för mitten-vänsterpartierna.

Sammantaget ger resultatet ett stöd för grundberättelsen att mitten-högerpartierna vann valet 2022 eftersom deras politik på områdena brottslighet, invandring och energi var populär bland väljarna *samtidigt* som dessa frågor högt på dagordningen i valrörelsen. Den rödgröna övervikten för politikområdet sjukvården var, trots frågans stora viktighet för väljarna, inte tillräckligt stor för att väga upp den blå övervikten för politikområdena energi, brottsbekämpning och invandring. Som vi uppmärksammat tidigare i boken (se tabell 8.6) handlade medievalrörelsen dessutom i relativt liten grad om sjukvårdsfrågor (först på plats #6 på mediernas dagordning) medan lag och ordning, energi och invandring låg klart högre (platserna #1, #3 och #4). Mitten-vänsterpartierna tycks inte ha haft lika stora framgångar som mitten-högerpartierna när det gäller att påverka valrörelseagendan.

Tankeexperimentet som alltid aktualiseras varje gång man funderar på betydelsen av dagordningar och sakfrågeägarskap i slutskedet av valrörelser är: Vad skulle ha hänt om vi kört valrörelsen i repris men ändrat mixen av sakfrågor som väljarna baserar sina röstningsbeslut på? Hade ett superjämnt val kunnat sluta annorlunda om valrörelsen handlat om lite andra saker än vad den faktiskt gjorde? I en sådan kontrafaktisk situation, hade exempelvis mitten-vänsterpartiernas fördel i frågor som jämställdhet, klimat och miljö och äldreomsorg kunnat växlas ut i fler röster om bara dessa frågor hade varit något högre på dagordningen och därmed längre upp i enskilda väljares överväganden. Eller omvänt, hade mitten-högerpartierna vunnit en ännu tydligare valseger om starka frågor som försvar eller företagande nått högre upp på dagordningen än vad som blev fallet.

Det är givetvis inte möjligt att resa tillbaka i tiden och köra valrörelsen i repris. Det är svårt att analysera scenarior som kunde ha hänt men inte hände. Kontrafaktiska resonemang är dock inte utan värde eftersom det tydliggör hur vi tänker teoretiskt om betydelsen av sakfrågors uppmärksamhet (*saliency*) och partiers sakfrågeägarskap (*issue ownership*). De fördjupade analyserna i det här kapitlet har visat att det kan vara fruktbart att analysera dem samtidigt om man vill förstå varför balansen mellan röda och blå laget till slut blev som den blev.

Väljarna värderade mitten-vänsterpartiernas politik på områdena sjukvård, miljö och jämställdhet högre än mitten-högerpartiernas politik

Väljarna värderade mitten-högerpartiernas politik på områdena lag och ordning, invandring och energi högre än mitten-vänsterpartiernas politik.

Mitten-högerpartierna uppfattades ha bäst politik på flertalet av de frågor som också låg högt på väljarnas och mediernas dagordning i samband med valet.